

הברית למרגלות הר סיני ומשמעותה לדורות

מתי התרחש מעמד הברית?

בסוף פרשת משפטים¹ מופיע תיאור הברית שכרת השי"ת עם בני ישראל בהר סיני. מחלוקת במפרשים מתי נכרתה ברית זו: האם לפני מתן תורה או לאחריו?

לדעת רש"י שם היה זה לפני מתן תורה, כדברי המלבי"ם: "ובזה נכנסו אבותינו לברית במילה (שמלו במצרים) ובטבילה (כמ"ש וכבסו שמלותם) ובהרצאת דמים, ונכנסו לברית כדרך כורת ברית ע"י הדם שנחצה והיה חציו לה' שיכנס אל חיוב הברית מצדו וחציו על העם להכניסם בחיוב הברית מצדם".

אולם הרמב"ן, הרשב"ם ועוד סבורים כי פרשה זו מופיעה כסידרה בתורה, והיא התרחשה לאחר מתן תורה. מחלוקת זו הינה מחלוקת עקרונית לגבי נושא "אין מוקדם ומאוחר בתורה", ולא נדון בו כעת.

תאור מעמד הברית בתורה

כך נאמר בתורה:

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל דִּבְרֵי ד' וַיִּשְׁכַּם בַּבֶּקֶר וַיָּבִין מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה מִצְבֵּה לְשֵׁנִים עֶשֶׂר שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים לַד' פָּרִים. וַיִּקַּח מִשָּׂה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׂם בְּאֵגָנֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ. וַיִּקַּח סֹפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ד' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרַק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת ד' עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.

למעשה פרשה זו הינה הקרבת הקרבן הראשונה של כלל ישראל על מזבח, בו משרתי ד'² הינם המקריבים את הקרבן. קיימת מחלוקת בין המפרשים האם 'נערי בני ישראל' המוזכרים בפסוק הם הבכורים³, או שאילו הם בחורים – מובחרים, שלא טעמו טעם חטא⁴. בגמרא⁵

¹ שמות כ"ד.

² מחלוקת האם 'נערי בני ישראל' המוזכרים בפסוק הם הבכורים (רש"י, רס"ג). או שאילו הם בחורים – מובחרים, שלא טעמו טעם חטא (רמב"ן, אבן עזרא). מקור העניין בזבחים קטו ע"ב, בגמרא שם קיימת גם דעה שהכהנים הם שעבדו.

³ רש"י, רס"ג.

⁴ רמב"ן, אבן עזרא.

⁵ זבחים קט"ו, ב.

קיימת גם דעה שהכהנים הם שעבדו. בני ישראל הקריבו עולות ושלמים, ומחלוקת בדברי חז"ל⁶ אם היו אילו קרבנות צבור או יחיד.

כריתת הברית בבחינת גיור לדורות

חז"ל⁷ למדו מפרשיה זו כי גוי הרוצה להיכנס תחת כנפי השכינה, והמקבל על עצמו עול תורה, חייב לעבור שלושה שלבים:

א. מילה ב. טבילה ג. הרצאת קרבן.
 כך אומרת הגמרא שם: "רבי אומר: ככם כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים".
 דהיינו: הגר עובר מעין תהליך שעברו ישראל בקבלת התורה. הוא מצטרף לכלל ישראל דרך אותו התהליך אותו עברו אבותינו בצאתם ממצרים. תהליך זה כלול משלושה שלבים:

שלב א' – ברית המילה. עם צאתם ממצרים ישראל מלו עצמם, כאות לניתוק מטומאת מצרים ולהתחברות לקדושה. המילה הינה כביכול החותם האלוקי בגופו של האדם. זו כריתת הברית של הפרט עם בוראו. למילה שתי בחינות: הפריעה, שמהותה סילוק הטומאה (הערלה), והמילה שעניינה גילוי הקדושה (העטרה). המילה מכינה את בני ישראל במדרגת הגוף למעמד הקדושה של מתן תורה.

שלב ב' – הטבילה. לפני מתן תורה בני ישראל מצטווים להיטהר, זאת כהכנה למעמד המקודש. במעמד זה בני ישראל מקבלים כביכול מדרגת נשמה עליונה. לאחר יציאת מצרים, בה התנתקו ישראל מטומאת מצרים, הם מתקדשים ונטהרים לקראת קבלת מדרגת הנשמה של כלל ישראל. בבחינה זו הטבילה עניינה סילוק כוחות הטומאה.

שלב ג' – הרצאת קרבן. הקרבת הקרבן משמעותה כניסת כלל ישראל לברית עם השי"ת, כאשר בני ישראל כביכול זוכים למדרגת נשמה חדשה.

בבחינה זו כל גר מצטרף לכלל ישראל, ועליו לעבור תהליך של היטהרות והתעלות בו הוא מצטרף לכלל ישראל הן במדרגת הגוף והן במדרגת הנשמה.

⁶ זבחים קטו ע"ב, חגיגה ו ע"א, מנחות פב ע"ב. עיין משך חכמה לשמות כ"ד, ה.
⁷ כריתות ט ע"א. ראה גם הלכות איסורי ביאה פרק יג הלכה ד-ה.

קרבת הגר – הצטרפותו לכלל ישראל

לאור האמור לעיל ננסה בע"ה לבאר את הקרבן אותו מצטווה להקריב הבא לחסות בצל השכינה.

הגמרא⁸ דנה במהות קרבן הגר, שהרי ישראל כשנכנסו לברית הקריבו קרבן עולה וקרבן שלמים. מכאן שלכאורה גם הגר, הנכנס לברית עם כלל ישראל, יידרש להקריב קרבן עולה וקרבן שלמים. אולם הגמרא שם לומדת כי למרות שגר הושווה לישראל הרי שקיים שוני בקרבנותיו, והוא מצווה להקריב רק קרבן עולה לגרותו.

כך פוסק הרמב"ם בנדון⁹: "וקרבן הגר והוא עולה מן הבהמה או שני בני יונה או שתי תורים ושניהן עולה או שתי בהמות אחת עולה ואחת שלמים". דהיינו: לכתחילה על הגר להקריב קרבן עולת בהמה, אולם הקלה עליו התורה והוא רשאי גם להביא שתי עולות מן העוף, שמחירן זול יותר. פרט לכך באפשרותו להקריב גם עולה ושלמים. מהו מקור השינוי וההקלה על המתגייר, המתחייב להביא קרבן עולה בלבד, ולא עולה ושלמים?

ניתן לומר כי בכריתת הברית למרגלות הר סיני היתה בחינה כפולה של ברית, הן במימד הנשמה והן במימד הגוף. קרבן העולה עניינו בחינת הנשמה, שכן הוא עולה כליל על המזבח. אולם קרבן השלמים עניינו ברית הגוף, שכן חלקו נאכל לבעליו. ראה בביאור ה'משך חכמה'¹⁰ כי קיימת מחלוקת בדברי חז"ל אם קרבן השלמים היה קרבן ציבור, ואז הוא נאכל רק לכהנים, או שהוא קרבן יחיד שנאכל על-ידי כל אחד מבני ישראל¹¹.

הגר המצטרף לקהל ישראל מצווה לדורות להקריב קרבן עולה, שכן הוא זוכה לקבל בחינת נשמה חדשה ובכך הוא מצטרף לכלל ישראל. זו הבחינה המרכזית של מתן תורה – מדרגת הנשמה לה זכו כלל ישראל. הקרבת השלמים היה בה עניין מיוחד למרגלות הר סיני, שכן אז ישראל עצמם הצטרפו לברית החד-פעמית של כלל ישראל עם בוראם, וקרבן השלמים היה בבחינת 'סעודת ברית' עם בוראם שהיה בה תיקון גם לגופם. אולם לדורות די לו לגר לקבל את מדרגת הנשמה לה הוא זוכה בהקריבו את קרבן העולה.

יהי רצון שנזכה כולנו בחסדי השי"ת לברית מחודשת עם בוראנו, ולגילוי מדרגת הקדושה העליונה מתוכה נזכה לגאולת העולמים

⁸ כריתות ח ע"ב.

⁹ הלכות מעשה הקרבנות פרק א הלכה ו.

¹⁰ שמות כ"ד ה.

¹¹ לדעתו שם מחלוקת זו תלויה במחלוקת נוספת והיא האם הבכורות הם ששירתו שם (ואז היה זה קרבן יחיד), או נדב ואביהו הכהנים (ואז היה זה קרבן ציבור).